

Szemes Béla

Fellépés Isten valóság-show-jában

**Tasnádi-darab ősbemutatója
a Hevesi Sándor Színházban**

Talán okkal érezhetjük úgy, hogy a kortárs szerzők műveinek üzenete – éppen napjaink kultúrájának és élményvilágának közös megéléséből fakadóan – könnyebben dekódolható a befogadó, műértelmező, „kulturális termékeket fogyasztó” közönség számára. Ugyanakkor pontosan tudjuk, hogy az igazi műalkotások szignifikáns specifikuma a jelentésrétegek többértelműségére, az interpretálási lehetőségek sokszínűségének megteremtésére, a bennük ábrázolt fiktív és virtuális valóság hihető, egyszersmind reális létélményként történő átéltetésére irányuló alkotói törekvés. Az irodalmi szövegekre vonatkozatható, fentebb jelzett, generális érvényű műelméleti kérdések konkrét megnyilvánulási formájával szembesülhettünk a „fiatal drámaíró-nemzedék egyik legtehetségesebb tagja”, Tasnádi István *Tranzit* című darabjában is, amelynek ősbemutatóját az egerszegi színtársulat előadásában láthattuk.

Tasnádi drámájának története sajátosan mai környezetben (bár az idő és tér konkrétsága azonosíthatatlan), egy repülőtér tranzitjában játszódik, ám a valóságos reptéri helyiség allegorikus/biblikus jelentéstartalmat kap: a földi életükben elkövetett emberi bűneik miatt vezeklésre kárhoztatott, isteni üdvözülésre várakozó lelkek gyűjtőhelyévé (dantei értelemben felfogható Purgatórium) változik. Különös és furcsa módon érkeznek a reptéri váróhelyiségbe a kényszerleszállás miatt várakozni kénytelen utasok, akiknek – személyiségüktől függő vérmérséklettel – nemcsak a magukra hagyatottság és informátlanság bizonytalanságot és aggodalmat kiváltó érzésére (amely tipizálhatóan Franz Kafka-i helyzet), hanem az informálisan összeverődő társaságban önmaguk habitusát prezentáló embertársaik viselkedésére is reflektálniuk kell. A tranzitban egymás magatartását nehezen toleráló, társadalmi és/vagy egyéni státuszukból eredően markánsan elkülöníthető csoportok, embertípusok (anya – apa – lányuk; üzletember; terhes nő – orvos; modell; Winner – Winnerné; edző – sportoló 1 – sportoló 2; tolokocsis) kényszerülnek szimbiózisra. Kizárólag olyan negatív figurák, akik minimum közömböseks társaik iránt, sőt önmaguk számára is alig elviselhetőek, ténylegesen azonban valamennyien mégiscsak egy fatális élethelyzet foglyai: pillanatnyi sorsuk erősen determinált, amennyiben egy ismeretlen és láthatatlan hatalom játékszerévé, „az Isten valóság-show-jának” szereplőivé váltak. A

kényszerű összetártság kiváltotta misztikus „fogolylét”, a futószalagon érkező személyi poggyászaikból rejtélyesen előbukkanó, az utazótáska tulajdonosának alteregóját megtestesítő árnyalakok a freudi terminológia szerinti rejtett tudattartalmakat szabadítanak fel valamennyiükben. Egyenként vallanak életükről, „gyónják” meg bűneiket, s döbbennek rá arra, hogy ami történik velük, az a közös vezeklés stációja. Az abszurditásig kielezített szituáció a két fekete szárnyú angyal megjelenésével válik értelmezhetővé: világossá lesz, hogy a repülőtér várócsarnokában rekedt személyek evilági értelemben materiálisan nem valós figurák, bennük egy repülőgép-szerencsétlenség áldozatainak inkarnációira ismerhettünk.

Tasnádi István *Tranzit* című darabja – a különböző alkotók stílusjegyeit magában foglaló szerzői szándékból eredően – tagadhatatlanul eklektikus alkotás, amely irodalmi, szövegbeli és dramaturgiai kivitelezésének egyenetlensé-

gei miatt is elmaradt az író korábbi színpadi műveinek színvonalától. Az összerendezetlennek ható kompozícióval egyetemben Tasnádi drámájának világát/üzenetét szövegszintű köznapisága, egyszerű dialogikus nyelvezete sem tette könnyen értelmezhetővé, mert a konkrét és világosnak tűnő kommunikációs egységek többletjelentésének megfejtése, sőt csupán magának a történetnek a követhetősége, megértése is nehézséget okoz(hat)ott a befogadó számára. Ennek nyilvánvaló oka lehetett, hogy a darab világmépbén, tartalmi-formai megoldásaiban az európai kultúrkörből ismert irodalmi és színházi tradíció több vonását egyszerre, egymásra rétegezve, esszenciálisan szimbolikus-metaforikus jelentéstartalommal kívánta érvényre juttatni. Nem véletlen, hogy a darab címének jelentése a szöveggönyvben mottóként feltüntetett Dante-idézet segítségével válik magyarázhatóvá: „...mert ha mindent látni tudnál, /Máriának nem kellett volna szülni” (Dante: *Isteni Színjáték – Purgatórium/Harmadik ének: A kiátkozottak*). Tasnádi művében azonban Dante hagyományos vallásos világszemléletén túlmenően természet-szerűleg benne rejlik Franz Kafka műveinek kísérteties és nyomasztó atmoszférát teremtő miliője, Samuel Beckett minimalizált szöveggözlésén és cselekménytelenségén

alapuló abszurd drámáinak tartalom és formakészlete, Brecht elidegenítő effektusokra és songokra felépített epikus drámáinak és színházának dramaturgiai eszköztára, Nietzsche ember-istenének – isten-emberének teóriájára történő hivatkozás és csupán néhány elemében felfedezhetően – a jelen idősíkjából utópisztikusnak ható – sci-fi regények hangulata.

Az egerszegi előadást rendező Bagó Bertalan nem vette át kritika nélkül a szerző szövegekönyvének tartalmát és a hozzá fűzött instrukciókat. Elhagyta az utasok közötti viszonyok tettlegességig fajuló elmergesedésének horrorisztikus, a tudományos-fantasztikus irodalom irányába mutató ábrázolását, a naturalisztikusabb részleteket, és a cselekmény fő, realiztikusabb vonulatára helyezte a hangsúlyt. (Mi több, annyira aktualizálta az eseményeket, hogy a sportolókat Zalahús feliratú mezben léptette fel). Ezzel egyetemben a metakommunikációban rejlő lehetőségek prioritásának érvényesítésével (az előadás kezdeti szakaszában majdnem kizárólagosan a mimika és a gesztusok domináltak, illetve a szereplők közötti térköz kapott tartalmat) a rendkívül lassú ritmusban megkezdett, majd fokozatosan gyorsabb tempóra váltó, de a tőle megszokott – egyes darabok színrevitelében kiváltképp eredeti és frappáns – megoldásokat és a jelenetek színházi kidolgozását elnagyoló rendezést láthattunk, amelyben természetyszerűleg szerepe lehetett

a szövegekönyv gyengeségeinek is. (Bagó nagyszínpadi bemutatók esetében ritka módon egy felvonásban – igaz másfél óra időtartamban - összevonta az előadást, mentéségre legyen mondva, ezúttal még ez is dicséretes). Még akkor is, ha a rendező koncepciójának megvalósítását segítette az ötletesen kialakított trapéz alakú, szimmetrikusan berendezett, a nézőtér irányában is kivilágított játéktér (Vereckei Rita munkája), amely a repülőtéri váró valós képének megjelenítése mellett, egy repülőgép lehetséges belső terének reális képére is emlékeztette a nézőt. Az előadás „valós” szereplői valamennyien egy-egy hús-vér alak karakterének mesterkéltég nélküli jellemét formálták meg, a figurákat alakító szereplőgárdából kiemelkedő színészi teljesítménnyel (nemcsak prózai szerepben, hanem a darab zenéjét szerző Szemenyei János songjainak megszólaltatása kapcsán sem) ezúttal nem találkozhattunk.

A Tasnádi – Bagó alkotópáros produkciója az egerszegi színház jubileumi évadján nemcsak a szerző műve, illetve a színházi előadás fogyatékosai miatt nem váltott ki közönség sikert. Meggyőződésünk, hogy az elsősorban populárisabb darabok bemutatására berendezkedett nagyszínpadi körülmények sem kedveznek az efféle, az emberi sorsproblémákat mégiscsak marginálisan érintő – hatásértékében kamaraszínpadon esetleg erőteljesebb – bemutatóknak.

„a személyi poggyászból rejtélyesen előbukkanó, az utazótáska tulajdonosának alteregóját megtestesítő árnyalakok...”

Jelenetek az előadásból

